

Onbevoegden en Indringers.

I.

Er is op 't oogenblik in Nederland gebrek aan velerlei, aan koren, aan steenkool, aan petroleum, tot zeep toe. En helder is de toekomst in dit opzicht niet.

Maar waaraan voorloopig geen gebrek bestaat, en ook nog niet te vreezen is, dat zijn de vertalingen van boeken uit den vreemde. Reeds lang leverden Engeland, Duitschland en Frankrijk daarvoor het noodige. De laatste jaren zijn de Noorsche landen en Italië er bij gekomen, en nog is er geen einde.

Of dit nu een verblijvend verschijnsel heeten mag, zullen we op 't oogenblik maar onbesproken laten. Ongetwijfeld kan het goede uit den vreemde, met wijsheid overgebracht, ook hier nut stichten, en heeft dit al eeuwenlang gedaan. Toch hebben vele overzettingen ook een invloed ten kwade, en het is daarop, dat ik wil wijzen, nu hiertoe een bijzondere aanleiding bestaat.

Op verschillende wijzen kan een boek, uit den vreemde overgebracht, schade doen, b.v. als de inhoud niet deugt. We bepalen ons hier echter tot een beschouwing uit letterkundig oogpunt. We willen letten op taal en stijl.

Dat in een boek, opzettelijk in onze taal overgebracht, ook goed Nederlandsch gebruikt wordt, is zeker geen onredelijke eisch. Toch zal, wie als schrijver dezes nog al vertaald werk moet lezen — niet altijd voor zijn genoegen! — bij kennis van zaken moeten erkennen, dat tegen dien eisch vaak schromelijk wordt gezondigd. Niet weinig vertaalde boeken schijnen overgezet door menschen, die van de vreemde taal slechts oppervlakkig wat weten en van de onze nog minder. Welk fraai werk zoo ontstaat kan ieder begrijpen. De eenige ontschuldiging voor zulk knoeien is, dat het een broodwinning geeft, hoewel meestal een schrale. Ik zeg dit niet om het vertalen zelf af te keuren, — meermalen bracht ik zelf schrijvers in het Nederlandsch over, zooals Funke en Tophel, — maar... doch laat liever voorbeelden spreken. Veel moeite kost dit niet: in een kwartier haalt men een heelen oogst binnen.

Eenige jaren geleden verzocht iemand mij een vertaling van hem te beoordeelen. Ik vond daarin o.a., dat sommige dingen den schrijver „als een *Alp* op het hart lagen.” Een heel vrachtige voorzeker! Wat was het geval? Dat het Duitsche „*Alp*” ook beduidt *nachtmerrie*, had de vertaler eenvoudig niet geweten.

Herhaaldelijk kan men in boekjes, verslagen, enz., lezen, dat bij feesten de gasten zich het voorgezette „*goed lieten smaken*.” Wel jammer, dat er niet bij staat, hoe die kunst vertoond wordt. 't Zou anders heel eenvoudig zijn.

Een andere uitdrukking, die vooral in den laatsten tijd maar klakkeloos wordt overgenomen, zelfs in Christelijke dagbladen, is: „*We zijn er op aangewezen*,” aangewezen b.v. op zooveel brood, op zooveel rijst. Niemand schijnt te begrijpen, dat dit in goed Nederlandsch moet luiden: *We moeten het er mee stellen*. De een bouwt den ander na.

Daarvan liggen de voorbeelden maar voor het grijpen, getuige het onzinnige, uit den vreemde binnengeslopen: „in de vijftiger jaren!” Dit moet dan beduiden: de jaren die op 50 eindigen, b.v. 1852, 1855, enz. Maar ieder gevoelt: zoo spreekt geen Nederlander. En toch vindt dit Germanisme gebruikers, vooral in de Christelijke pers! Voeg hierbij uitdrukkingen als: „*dat verstaat zich*.” (Lees: dat spreekt vanzelf.) Voorts het leelijke „*voorraadig*” in plaats van het goed Nederlandsch *voorhanden*.

Tot nog toe had ik gemeend, dat een dame, als zij uit wil gaan, zich *verkleedt*. Mis! In een der nieuwste, vertaalde boeken lees ik, dat zij zich „*omkleedt!*”

Herhaaldelijk vindt men in vertalingen het woord „*onwillig*,” waar toch van willen of niet willen geen sprake is. Hoe komt dat dan? Wel, er staat in het Duitsch

„*unwillig*,” en dat beteekent immers „*onwillig!*” Wie het maar gelooven wil. Intusschen komt er zoo onzin te staan.

In zeker vertaald boek las ik: „Het was nu het laatst van November, en de kinderen verheugden zich al op het komende Kerstfeest.” Toen dacht ik: wat knappe kinderen toch! Wie zich op Kerstfeest verheugen wil, kan dit toch *alleen* doen als het er is, dus 25 en 26 Dec. Maar deze kinderen zijn *tegelijk* blij in Nov. en Dec.! Vanwaar zulk een dwaasheid? Omdat de vertaler niet wist, dat „*zich op iets verheugen*” in onze taal nooit beteekenen kan „in het vooruitzicht op iets.” Dat is zuiver Duitsch.

Datzelfde geldt van uitdrukkingen als: „*een duchtig zendeling*,” of „*hopelijk zal hij komen*.” Hier is maar botweg voor het Duitsche woord een ander gezet, dat, wat het wezen mag, zeker geen Nederlandsch is. Maar het lijkt er toch zoowat op, en er zijn altijd menschen, die zulke vertalingen uitgeven, en nog dwazer menschen, die er voor betalen.

In een gesprek, mede vertaald, leest men:

„Hebt gij uw vriend niet meegebracht?”

„Neen hij is ziek.”

„Wat heeft hij?”

De vertaler weet blijkbaar niet, dat wij zeggen: *Wat scheelt hem?* en dat „*wat heeft hij?*” Fransch is in dien zin.

Maar 't wordt nog fraaier: Een der sprekers verklaart: „'t Is jammer, ik had zoo verlangd *zijn kennis te maken*.” Zou nu de overzetter geheel vergeten zijn, dat men in onze taal zegt: *kennis met hem te maken?*

Dergelijke plumpe overzettingen, woord voor woord uit een vreemde taal, vindt men telkens. Zoo las ik: „*openlucht vergadering*,” blijkbaar maar weer een domme weergeving van het Engelsche *open air meeting*. Onze goed Hollandsche woorden als buitenpartij, buitenlucht, hadden hier toch als voorbeelden kunnen dienen!

Van het verhaal, waarin een kantoor voorkomt met „*overzee-betrekkingen*,” en een voorzitter wordt vermeld die „*bemerkingen*” vraagt op gelezen notulen, zullen we verder maar zwijgen. De gegeven voorbeelden waren met honderden te vermeederen, maar zeggen reeds genoegzaam, hoe door onbevoegden in vertaald werk onze taal bedorven wordt. Zij loodsen en smokkelen de vreemde indringers, de niet-Nederlandsche woorden binnen, en hun geknoei bederft de Nederduitsche sprake. Dit zou gauw uit zijn, als zulke vertalingen niet meer werden uitgegeven. Doch de uitgever rekent er op, dat het boek toch wel verkocht zal worden. De schuld ligt dus eigenlijk grotendeels bij de koopers er van. Doch men vergete niet, dat zooveel lezers de bekwaamheid missen om goed werk van slecht te onderscheiden. Daarom moet ons volk ten dezen voorgelicht, en dat is mede de bedoeling van dit opstel.

Waar het toe leidt, als onze taal zoo telkens mishandeld wordt en beroofd van eigen leven, hopen we nader te zien.

A. J. HOOGENBIRK.

Iets over lezen.

Er zijn menschen, die een boek lezen alleen om de sensatie.

Hoe romantischer en wonderbaarlijker het verhaal is, hoe mooier zij het vinden.

En als 't uit is, leggen zij het boek neer met een zucht van verlichting, omdat het nog zoo goed afliep. Omdat, ondanks zoo velerlei bezwaren, ze elkaar toch nog kregen.

Ze leggen het boek neer, om er verder niet naar om te zien. 't Was hun een tijdpassering, het te lezen. Maar als goeie vrienden, tot welke men gedurig wederkeert, beschouwen zulke lezers hun boeken niet. En wat zij lezen

verdient ook dikwijls den naam „goeie boeken” nauwelijks of in 't geheel niet.

Wanneer ze niet geleid worden bij de keuze van hun lectuur en niet onderwezen worden in de kunst van lezen, loopen onze kinderen groot gevaar, zulke boekenverslinders te worden. Vooral zij, die graag met een boek in handen zitten.

Soms betert die kwaal en verbetert hun smaak vanzelf.

Zoo als sommige menschen een aangeboren smaak hebben voor schoonheid in allerlei vorm, zoo zijn er ook menschen, die een aangeboren smaak hebben voor goede lectuur.

Maar bij de meesten moet de smaak ontwikkeld worden.

En zelfs een aangeboren goede smaak kan door het telkens in aanraking komen met minder goede producten zijn oorspronkelijke fijnheid verliezen.

Wat er op wijst, dat ook hier nog wel wat te doen is voor opvoeders in huis en school.

En, omdat bij veel opvoeders thuis zoo al niet de smaak, dan toch de tijd tot het vormen van eens anders smaak ontbreekt, — vooral ook voor de school.

Die onderwijst immers lezen als een van de hoofdvakken!

Ja, maar . . .

Als je met de kinderen een leesles „behandelt,” moet je toch weten, of ze ieder woord, dat eenigszins vreemd aandoet, begrijpen. En omdat je dit moet weten, laat je de kinderen zoeken naar synoniemen. En omdat synoniemen zoeken een tijdroovend werk is, merk je soms, dat het uur voor je leesles verstreken is, eer je goed en wel aan 't lezen bent.

Als ik 't wel heb, zijn er ook onderwijzers, die de zaak anders inzien.

Die de kinderen laten lezen, vooral laten lezen . . .

Die ze verzen laten leeren, mooie verzen, zelfs soms verzen van Gezelle.

Maar om de kinderen goed te leeren lezen, moet je zelf goed kunnen lezen.

En om een vers goed te leeren voordragen, moet je zelf goed verzen kunnen zeggen.

Waaruit volgt, dat hier werk is, niet alleen voor onze lagere, maar ook voor onze opleidingsscholen.

Of dan de techniek alles is?

Neen. Evenmin als een volkomen techniek de mislukte teekening van een kunstnaaldwerk redden kan, evenmin kan een zuivere leestechiek een prul van een boek maken tot een ding van schoonheid.

Maar een gebrekkige techniek kan de lijnen van een zuivere teekening misvormen en een gebrekkige leestechiek kan maken, dat een mooi vers of een goed boek onbegrijpelijk wordt.

't Is echter ook noodig, dat onze kinderen en onze jeugdigen inzicht krijgen in het wezen van een goed boek. Dat te leeren begrijpen, niet wat er in een boek staat, maar hoe het er in staat, bepaalt de waarde er van als kunstwerk.

Er zijn boeken, vol gebeurtenissen en avonturen, veel meer dan er ooit in een gewoon menschenleven voorkomen, die toch met kunst niets gemeen hebben.

Er zijn andere, waarvan de feiten geschreven konden op een kwartje, om 't zoo eens uit te drukken. En dan nog

feiten, zoo gewoon en alledaagsch, dat ze 't vermelden nauwelijks waard schijnen. En toch is de ontwikkeling dier simpele feiten en de ontwikkeling der karakters zóó, dat de lezer geboeid en vastgehouden wordt, en voortaan het gewone, alledaagsche leven om zich heen ook met andere oogen gaat beschouwen.

Met verzen is 't al eender.

Zijn er simpeler gegevens te bedenken dan die van Gezelle's verzen? Een waterinsekt, 't ruischende riet, een eenvoudig kruisje, gedragen door een oprecht Katholiek, en zoo veel meer. Alles even gewoon. En toch, wat een zangerigheid, wat een zoet-vloeiendheid. En leert de dichter ons ook niet de natuur beter zien?

Ik las laatst, dat we in plaats van de eeuw van het kind nu gekregen hadden de eeuw van de huisvrouw. (Ook aan deze benamingen merkt men de vluchtigheid van ons leven. We spreken van eeuwen en bedoelen er nauwelijks een tiental jaren mee.) De huisvrouw alzoo zou nu staan in 't middelpunt van de belangstelling. Opvoering der

standen, waardoor men eenerzijds te veel noodig had voor luxe-uitgaven, zoodat er voor een gediensstige geen geld overbleef, en anderzijds het beneden zich vond, de dochteren des huizes te laten uitgaan als dienstboden, brachten de huisvrouw in dit centrum. Niet alleen zijzelve, maar meer nog misschien wie rechtstreeks of zijdelings in aanraking kwamen met het samengesteld iets, dat huishouden heet, zonnen op middelen, om de taak der huisvrouw te verlichten, en mogelijk te maken, dat door één persoon werd verricht, wat vroeger de taak van twee of drie was. Schraalheid van levensmiddelen, van kolen, schrale inkomens ook soms, maakten in dezen tijd, dat de huisvrouw die plaats nog bleef behouden.

Misschien niet ondienstig voor het kind. Wellicht dat men nu tijd laat aan de methodes en de uitvinders der methodes (ook aan hen, die zeggen geen methode te willen) om hun werk door den grooten keurmeester, den tijd, te laten keuren.

Maar zijn belangstelling nu geheel onttrekken aan het kind mag men toch ook niet. Het geldt hier het materiele en het ideële. En dus het eene doen en het andere niet nalaten.

En als men dan iets wil geven aan het kind, dat blijvend nut heeft, zou ik zeggen: leer het lezen. Leer het goed lezen. Goed lezen voor zichzelf, opdat het smaak vinde in goede boeken en deze leere beschouwen als goede vrienden.

Leer het goed voorlezen ook, opdat het genot kan schenken aan zijn omgeving, wanneer men 's avonds rustig bij elkaar zit en toch de nijvere handen van de vrouw en moeder, van de oudere zusters, niet rusten mogen.

Maar leer het bovenal, dat er veel boeken zijn, doch slechts één Boek. En dat het nooit anders dan tot zijn tijdelijke en eeuwige schade kan zijn, wanneer het om die vele boeken dat ééne Boek ongelezen laat.

J. M. WESTERBRINK-WIRTZ.

